

Миша Кандиќ и Магја
Клибаров „Работно место
во фабрика за производство на
кошути“

Машини
во фабрика
за производство
на кошути
во Скопје

LABOD J.V. Јуни 7, Мај 1994

60 let — dolgo in bogato se zdi takšno obdobje, v katerem se nenehno kaj dogaja. In kjer se nič ne zgodi, ne dobrega ne slabega, sta si začetek in konec tako podobna, da je kronist v zadregi, ko je treba takšnemu obdobju izmeriti pomen. V našem primeru se ni bati zadrege. Izredno razgibana je bila Labodova razvojna pot. Ne bi rad postavljaj mejnikov na tej poti. Z mejniki je vedno križ. Vselej ostane kaj na drugi strani. Temu se ne da izogniti. Sicer pa nas zgodovina ljubeznivo uči, da se nobena stvar ne porodi iznenada, vselej se novo mukoma poraja iz starega.

Ko se iz teh današnjih dni oziramo nazaj na pot, ki jo je prehodil slovenski tekstilni delavec in z njim tudi delavec Laboda, je težko najti neobrabljene, a dovolj žive besede za vse dolge in strme klance na tej njegovi poti. Pešačili smo za male krajcarje od neorganiziranega delavca, ki je bil vaje in je moral ubogati, do delavca, ki je pričel štrajkati, ker je spoznal, da je njegova moč v slogi. Ko zapišemo tekstilni delavec, v našem primeru mislimo na delavko, katere pot je bila še malo trša. Od prvega začetka pa do današnjih dni so počivali — in še počivajo — trije vogali na njenih ramenih.

Dasi so skoraj že pozabljeni časi, ko je tekstilna delavka poleg vseh drugih bremen, ki ji jih nalagata družba in mati narava, zvesto delila z moškimi svoje razredne dolžnosti, stala na stavkovnih stražah in okušala pritisk oblasti in delodajalcev, se človek vendarle tudi dandanes kdaj pa kdaj zaloti pri nespoštljivi misli, ali ni spet prav tekstilna delavka tista, ki plačuje najvišji davek sodobni rentabilnosti.

Ko namreč v svetlih, zračnih in prostornih delovnih dvoranah sledimo ritmu urno ponavljajočih se gibov delavk, njihovim natanko odmerjenim kretnjam, izračunanim tako, da je izkoristek kar najbolj preudarno porabljen, da ne gre noben prijem v prazno, da je storilnost čim višja in z njo čim boljša uvrstitev na vsemogočnem ekonomskem trgu, se vprašujemo: ali ni že dozorel čas, ko nam bo humanost delovnega procesa enako pomembna kot sam ekonomski uspeh?

Povejmo še bolj naravnost: kdaj bomo zaradi ubijajoče enoličnosti, sicer učinkovito organiziranega delovnega postopka, s katerim si kupujemo vstopnico za udeležbo v veliki dirki na mednarodnem trgu, enako zaskrbljeni, kot znamo biti vznemirjeni zaradi začasno neugodne ekonomske situacije? Kdaj bomo — povedano v prisposobi — začeli svetu prodajati svoje dobre domislice, pamet, izvirnost, visoko mero dobrega okusa, ne pa samo skupek žuljev?

Ta, pred nekaj leti odpisana tekstilna industrija, je v povojnih letih industrijske graditve obilno pretakala ustvarjeno akumulacijo za hitrejši razvoj perspektivnih industrij. Lahko bi celo rekli, da je bilo pretakanje tolikšno, da bi ob njem bila skoraj sama povsem obnemogla.

In če naj za konec povežemo preteklost s prihodnostjo, potem lahko zagotovo trdimo: naj bo naša prehojena pot še tako trpka in včasih celo dozdevno premalo obetavna, bo človek tudi v prihodnje potreboval naše proizvode. Za vsakogar, ki bo dobro organiziran, posloven, moden in delaven sledil času, je dovolj prostora pod tem soncem. Delavci Laboda se bomo morali znova in znova boriti zanj. Na konkurenčnost in storilnost bo vse bolj vplivalo brezhibno delovanje vedno bolj zapletenih strojev in specialnih naprav. Poslovni uspeh nam bodo zagotavljali le modni in kvalitetni izdelki po konkurenčnih cenah. Labodova podoba se bo torej tudi v prihodnje še dograjevala in spreminjala. Naj bodo preizkušnje v prihodnosti še tako zahtevne in težke, labodovci smo jih sposobni premagati. To nam dokazujejo naša zgodovina, izkušnje preteklosti in elan sedanosti.

MILAN BRATOŽ
glavni direktor

Osebna izkaznica

LABOD, tovarna oblačil Novo mesto

samoupravna organiziranost: tozd

tozd DELTA

tozd LIBNA

tozd TEMENICA

tozd TIP—TOP

tozd ZALA

tozd COMMERCE

DSSS

proizvodni program:

ženska in moška vrhnja oblačila

srajce

bluze

je pogosto bolela glava. Na rokah smo imele žulje od škarij, noge so nas bolele od poganjanja strojev... Devet ur dnevno smo delale za majhen denar..."

Pot te delavnice je v svoji knjigi „Gospodarski razvoj Novega mesta in okolice” leta 1938 opisal inž. Jože Germ: „Takoj po prevratu smo dobili tudi prve poskuse tekstilne industrije, ki so, žal, ostali osamljeni. G. I. Medic in J. Povh sta ustanovila industrijo perila, ki se je zaradi dobre kvalitete svojih izdelkov dobro uvedla na jugoslovanskem trgu. Uspehi podjetja so bili tako odlični, da sta se družabnika ločila in g. J. Povh je postavil posebno tovarno perila. Medtem ko se je industrija perila g. Medica obdržala tudi za časa krize in danes zaposluje okrog 100 delavk iz mesta in okolice, je nastop krize prisilil g. Povha, da je opustil izdelovanje perila in podjetje preusmeril v predilnico, ki sedaj zaradi dobre konjunktore v predilni stroki polno obratuje..."

OD MEJNIKA

DO MEJNIKA

ZAČETKI

Šestdeset let od začetkov v obrtni delavnici Medica in Povha pa do današnjega dvatisoččlanskega kolektiva, ki dosega lepe poslovne in delovne uspehe, je na prvi pogled strma in nepretrgana pot navzgor. Toda med Medicevo in Povhovo delavnico in Labodom danes je težka pot iskanja, ustvarjanja, padanja in dvigovanja.

Leto 1924 je rojstno leto Laboda. Ivan Medic in Joško Povh sta ustanovila obrtno delavnico, industrijo perila. Med prvimi delavkami je bila tudi Ana Gutman, ki je ostala zvesta svojemu kolektivu do upokojitve. Njeni spomini so zapisani v jubilejnem časopisu ob petdeseti obletnici, od koder povzemamo nekaj misli:

„Že leta 1921 so stekle priprave na delavnico. Takrat smo bile štiri delavke, tri vajenke in jaz. Potem sem šla po vasi in vabila ženske, naj pridejo v našo delavnico. Sprva so bile nezaupljive, potem so pa le prišle. Toda takrat je bilo še vse drugače. Likale smo na oglje, in zato nas

stavka, ki so jo vodili naši tovariši. Stavka je bila v tekstilnem podjetju, v katerem je zaposlenih 70 do 80 delavcev. Stavka je bila napadalnega značaja in se je popolnoma posrečila. Postavljene so bile zahteve po zvišanju plač in tudi izplačilu nadur, po kolektivni pogodbi itd. in vse so bile izpolnjene..."

PO OSVOBODITVI

Po osvoboditvi je tudi premoženje Ivana Medica prešlo najprej pod začasno državno upravo... Potrebe po perilu so narekovale, da tovarna začne z delom čimprej. Najprej je delovala pod upravo ministrstva za industrijo in rudarstvo, od 5. decembra 1946 pa pod upravo mestnega ljudskega odbora. Takrat je približno 40 zaposlenih predelalo 104.747 m² tkanin. Tovarna je poslovala pod imenom Industrija perila MLO Novo mesto.

Iz ohranjenega arhivskega gradiva je razvidno, da si je kolektiv močno prizadeval dvigniti produktivnost. Organiziran je bil brigadirski sistem dela, vrstila so se tekmovanja za prehodno zastavico... Delavke so sodelovale tudi pri delovnih akcijah. S temi prizadevanji so zaposleni dosegli, da je leta 1949 produktivnost dosegala 90 odstotkov predvojne produktivnosti, s kvaliteto pa še niso bili zadovoljni, toda tudi na tem področju so se naglo izboljševali in še istega leta prejeli tudi republiško priznanje.

TOVARNE DELAVCEM

27. junija 1950 je ljudska skupščina FLRJ sprejela temeljni zakon o upravljanju podjetij. Pol leta zatem, 21. januarja 1951, pa je bil v našem kolektivu izvoljen prvi delavski svet. Načela omenjenega zakona so postajala resničnost ob doslednem razvijanju samoupravljanja.

Število zaposlenih se je do leta 1953 v treh letih povečalo od 53 na 165, delovni rezultati so bili vse lepši, tega leta so začeli delati v dveh izmenah, takrat pa je steklo tudi delo na tekočem traku in zamenjalo fazno proizvodnjo. Prvič so stekle priprave na resnejši asortiman, ki je takrat

ŠTRAJK

Toda nevzdržne razmere so med delavkami Mediceve delavnice spodbudile idejo o štrajku. Septembra 1934 je bil pri Barbiču blizu Dolenjskih Toplic organiziran piknik, na katerem so se dogovorili za štrajk. Ančka Čičeva je prva ustavila stroj, druge pa za njo. Teden dni so vzdržale in v tem tednu dokazale, kako močne so lahko, če so enotne. Karolina Cigoj je v pogovoru za naše glasilo med drugim povedala tudi o pripravah, organizaciji, ki je delovala do podrobnosti: „Ko so ženske iz drugih krajev zvedele za naš štrajk, so se pripeljale po delo v Novo mesto. Toda naše straže so bile povsod in nobena se ni mogla prebiti do tovarne. Sicer pa smo tudi med svojimi vrstami imele na začetku nekaj takih, ki se s štrajkom niso strinjale. Te smo vrgle ven, saj drugače niti nismo mogle ravnati. No, in končno smo izposlovale večje plače”.

Vest o štrajku Novomeščank se je naglo razširila. Tudi Tito je v poročilu o sestanku s Pokrajinskim komitejem v Ljubljani II. oktobra 1934 leta zapisal: „V Novem mestu je bila

vključeval srajce Montgomery. V tem uspešnem letu so bili nabavljeni tudi novi stroji. Leto zatem je bil izdelan idejni načrt za nove prostore, saj je tovarna še vedno delala v starih, nekoč Medicevih prostorih. Predvidene kapacitete v novi tovarni naj bi bile 2000 kosov dnevno. V tem času je podjetje dobilo prvega kooperanta, KPD Orljava iz Slavonske Požege, o čemer so bila mnenja deljena. Govorilo se je, da je slaba kvaliteta izdelkov kooperanta precej prispevala k manjšemu povpraševanju. Leta 1958 je podjetje na predlog okraja Novo mesto ustanovilo tudi svoj obrat v Kostanjevici. Tu je bilo zaposlenih 58 delavk, ki so delale v za silo usposobljenih prostorih kostanjeviškega gradu. Investicijski elaborat je predvideval 75 zaposlenih, ki naj bi predelali 500.000 m tkanin in ustvarili 276 milijonov starih din bruto produkta.

NA TEŽAVE SO DELAVCI OPOZARJALI

Smeleje zastavljen razvoj je podjetju v tem letu prinesel novo problematiko, na katero so delavci 14. decembra na sindikalnem sestanku opozorili in zahtevali reorganizacijo proizvodnega procesa, trezno najemanje posojil, opozarjali so na varčevanje... Toda vse to je izzvenelo v prazno in posledice so bile boleče. Zaloge gotovih izdelkov so se povečevale in tako so se uprava podjetja ter organi upravljanja lotili prvih nepričakovanih in nepriljubljenih ukrepov — 265 delavcev je odšlo na 11-dnevni dopust, plačan v obliki minimalnega osebne dohodka. Revizijska komisija je ugotovila precej hib v organizaciji dela, preveliko domačnost, neodgovornost..., zapisnik je z analizo obsegal kar 137 starani. Osebni dohodki so morali ostati na isti ravni. Leta 1960 je bilo zaposlenih v Novem mestu 306 delavcev in v Kostanjevici 100. Razmere so se slabšale in na občnem zboru sindikata je bilo sprejetih 7 točk:

1. Dobiti strokovni kader, ki bo sposoben izvesti reorganizacijo podjetja.

2. Izvesti sistemizacijo delovnih mest in odkriti vse rezerve delovne sile na posameznih delovnih mestih.

3. Uvesti obratno knjigovodstvo, ki je predpriprava za nov sistem nagrajevanja.

4. Izboljšati kvaliteto izdelkov ter korenito uvesti red in disciplino v vseh oddelkih podjetja.

5. Urediti in pregledati sistem norm.

6. Nadaljnja usoda je odvisna od dela odgovornih posameznikov in celotnega kolektiva.

7. Takoj vložiti pri ObLO in OLO resolucijo za izselitev privatnih st-rank iz hiše.

V tem težkem času so se tudi medsebojni odnosi močno skrhal, in leta 1961 je odšlo 63 delavcev. Stroji so bili iz let 1924 in 1930, rezervnih delov ni bilo, denarja za nakup novih pa tudi ne.

Občinski ljudski odbor je leta 1962 prvič zahteval resno in poglobljeno analizo o stanju, rešitev iz te situacije pa je bila dana v obliki pripojitve k Novoteksu, toda po zaključnem računu je delavski svet Novoteksa to možnost odklonil.

RESEN UKREP ZA REŠITEV TOVARNE

Prenekateri strokovnjaki in odgovorni so ob tem izgubili vero v nadaljnji obstoj tovarne. Le trezni presoji nekaterih odgovornih gre zasluga, da je bil storjen resen ukrep za rešitev tovarne.

Z. Petan, ki je v teh najtežjih trenutkih prevzel mesto v.d. direktorja in skupaj s podporo delavk izdelal sanacijski načrt, se tega časa spominja takole: „Takrat je bila vsa slovenska tekstilna industrija v velikih težavah in licitacije so se kar vrstile. Na trgu je bila neuskklajena proizvodnja in prodaja, v podjetju pa vrsta težav. Pogoji za delo so bili nemogoči. Vsi šivalni stroji so bili na en pogon, eno hitrost, likalnica je bila v nemogočem stanju. Bili so sicer nabavljeni novi likalni stroji, vendar ni bilo prostora za njihovo postavitev. Norme so bile slabo usklajene, ni bil spremljan stroškovni odnos, torej smo se najprej lotili tega. Uskladili smo norme in čeprav takrat še ni bilo uradnih zahtev, smo razmejili interno

ŠTEVILO ZAPOSLENIH V DO LABOD

1974	1.197
1975	1.318
1976	1.965
1977	1.950
1978	1.894
1979	1.847
1980	1.904
1981	1.887
1982	1.920
1983	1.944

ŠTEVILO ZAPOSLENIH V LETU 1983

— Ločna	306
— Libna	325
— Delta	584
— Tip-top	160
— Temenica	137
— Zala	110
— Commerce	229
— DSSS	89
	1.940

KOLIKO KOSOV SMO IZDELALI

1974	3.142.957
1975	3.366.953
1976	3.499.292
1977	3.809.209
1978	3.467.380
1979	3.446.333
1980	3.418.781
1981	3.350.182
1982	3.405.796
1983	3.766.737

V letu 1983 je bila povprečna dnevna kapaciteta, s kooperacijo vred, 15.374 kosov, v lastni proizvodnji pa 13.018 kosov.

in izvenbilančno poslovanje vseh treh ekonomskih enot, Novega mesta, Kostanjevice ter ostalih služb. Ta korak je spodbudil interes za pravilno gospodarjenje.

Lahko rečemo, da je prav ta korak omogočil, da kasneje, leta 1974, pri ustanavljanju tozdov ni bilo nobenih težav."

Po spremembi v vodstvu podjetja so organi upravljanja in celoten kolektiv vztrajno sledili načrtanim smernicam in v potu svojega obraza ustvarili sredstva, da so v naslednjih letih pokrili 100 milijonov dinarjev izgube in hkrati čvrsto postavili temelje za naprej.

OD TU JE ŠLO NAVZGOR

Od tu je teklo hitreje in uspešneje: gradnja nove tovarne v Novem mestu se je začela v juliju 1965, vselitev pa je bila že junija 1966. Leta 1964 je bil adaptiran prostor za obrat v Kostanjevici ter organizirana skupna likalnica v Novem mestu. Konec leta 1965 je bil ustanovljen tudi obrat v Krškem, torej tretji obrat, ki je imel enake osnove za krojenje in šivanje kot obrat v Kostanjevici, 2000 srajc dnevno. Tem rezultatom je leta 1969 sledila razširitev krškega obrata in tako so nastali ugodni pogoji za združitev z obratom v Kostanjevici. Ta predlog je vzbudil velike pomisleke, toda prevagala je trezna strokovna in poslovna odločitev. Pa še nekaj je ob tem, na kar ne gre pozabiti. Tovarna perila je združila sredstva z Iskro, ki je po združitvi kostanjeviškega obrata s krškim postavila svoj obrat v Kostanjevici. Dobre kostanjeviške šivilje so se preselile v Krško, mnoga nova delovna mesta za tiste, ki niso imeli sposobnosti za šivanje, pa so se v Kostanjevici ponudila z Iskro.

Zastavljeni programi so bili ureničeni in vsako leto znova so bili sprejeti še smeješi. Trdnost in vztrajnost Laboda je bila dokazana in mnoga odrekovanja poplačana s prijetnim občutkom, da so naporji rodili obilen sad.

V takem razpoloženju je potekala 50-letnica Labodove družine, ki se je tedaj povečala še za Delto. Tudi tu je tekel resen in zavzet pristop za

skupno graditev Laboda. Leta 1974 je bil še en zgodovinski dogodek za našo delovno organizacijo: podpisan je bil samoupravni sporazum o ustanovitvi temeljnih organizacij združenega dela z vsemi pravicami in obveznostmi.

Že naslednje leto, torej leta 1975, pa se je k Labodu pridružil tudi Tip-top. S tem je v dotlej povsem „srajčevski“ tovarni zaživel še program vrhnjih oblačil. Kako je prišlo do tega? Z. Petan pripoveduje, da je zašel Tip-top, tako kot mnoge tekstilne tovarne v tistem času, v težave.

Gospodarska zbornica, ki je vodila postopek, je apelirala na tiste konfeksionarje, ki so trdno stali na svojih nogah, naj priskočijo na pomoč. Labodova odločitev je bila v tem, da ne prevzame celotnega Tip-topa, ampak le obrat v Trebnjem, ki naj bi se kasneje preusmeril v lahko konfekcijo, in pa ljubljanski Tip-top.

Ta naj bi deloval samostojno, z lastno pripravo dela, nabavo itd., izdeloval pa naj bi visoko kvalitetna oblačila, ki bi zadostila najzahtevnejšega kupca. Prvoten koncept pa je bil zasukan ob dejstvu, da je pred podpisom sporazuma izmed Tip-topovih obratov izvisela Zala v Idriji (dogovor je bil, da se ta obrat veže na kraj, da obrat v Bohinju prevzame Almira, na Krki pa Krim). Tako je Labodu ostal okrnjen Tip-top in s tem sprejet program, kakršen — z delnimi spremembami — teče še danes. Vzporedno s Tip-topom je bil osnovan tudi Center mode, v Trebnjem ustanovljen tozd Temenica, Idrija pa je do leta 1980 ostala obrat Tip-topa, tega leta je postala samostojni tozd.

Preobširno bi bilo opisovati številna vzporedna dogajanja, ki so gradila našo delovno organizacijo. V sklopu dogodkov smo pobrali le osrednje mejnike, ki tvorijo naših šestdeset let.

PRODAJA NA DOMAČEM TRGU — v kosih

1974	1,721.873	54,55
1975	1,888.260	56,08
1976	1,479.933	42,29
1977	2,131.197	55,95
1978	2,209.085	63,71
1979	2,300.626	66,76
1980	2,178.264	63,71
1981	2,176.961	64,98
1982	2,124.742	62,39
1983	2,383.754	63,28

IZVOZ — v kosih

1974	1,428.437
1975	1,478.693
1976	2,019.359
1977	1,678.012
1978	1,258.295
1979	1,145.707
1980	1,240.717
1981	1,173.221
1982	1,281.054
1983	1,382.983

RAST PROIZVODNIH MINUT

1974	92,447,841
1975	97,253,690
1976	137,713,967
1977	149,805,372
1978	147,470,049
1979	152,304,121
1980	144,227,700
1981	141,013,362
1982	150,462,043
1983	163,502,417

Novo mesto je bilo ustanovljeno aprila 1365. Sicer pa ostanki naselbin pričajo o zelo zgodnjem naseljevanju mesta ob Krki. Ob svojem nastanku se je Novo mesto imenovalo Rudolfovo — po ustanovitelju Rudolfu IV. Iz bogate zgodovine naj omenimo le nekatere mejnike širšega zgodovinskega in kulturnega pomena.

Že leta 1471 so se tu naselili frančiškani in si po takratni navadi zgradili samostan ob vodi. Tu žive še danes, samostan pa hrani v bogati knjižnici tudi nekatere redke najstarejše primerke knjig. Kapitelj je bil zgrajen leta 1493, in na hribu sredi mesta daje skupaj z značilnim tokom Krke („ki ga objema kot ljubica zvesta...” Kette) Novemu mestu

svojevrstno podobo. Tu je ena največjih umetnin v Jugoslaviji — Tintorettova slika sv. Miklavža, ki jo je kapiteljska cerkev dobila okoli leta 1580.

Omeniti velja tudi novomeško gimnazijo, ki je bila ustanovljena leta 1746, železnico pa je Novo mesto dobilo leta 1894. Vse do leta 1919 je bilo Novo mesto drugo deželno mesto

na Slovenskem. V njem so delovala številna društva, med katerimi je vloga Sokola največja (ustanovljen je bil leta 1887). V slovenskem kulturnem prostoru je velikega pomena „novomeška pomlad“, ki je prinesla v vse tokove ustvarjanja avantgardna prizadevanja in dala nekaj pomembnih imen na vseh področjih umetnosti: Jakca, Jarca, Mušiča, Vavpotiča... Novo mesto pa je v preteklosti navdihovalo Prešerna, Ketteja, Trdino...

Med NOB je bila Dolenjska z Novim mestom živo jedro odpora, pomniki tega dela naše zgodovine pa so zbrani v muzeju NOB.

Industrija se je v Novem mestu pozno razvijala. Prvi zametki tekstilne industrije so zrastle prav z Medicevo in Povhovo delavnico. Danes pa ima Novo mesto precej razvito industrijo, med katero so največje tovarne Krka, IMV, Novoteks, Novoles...

Občina Novo mesto šteje 55.584 prebivalcev, Novo mesto pa 19.740.

Občinski praznik je 29. oktobra. Na ta dan je bila leta 1941 ustanovljena Novomeška četa.

razvoju in tudi v odnosih, ki so v tistem času začeli dobivati pravo samoupravno podobo, za kar pa je bilo potrebno veliko truda, saj praktičnih izkušenj za tako pot razvoja ni bilo niti doma niti v svetu.

S pripojitvijo konfekcije Rog in dela konfekcije Krim iz Novega mesta, ki je v letih 1975 in 1976 zašlo v težave, se je število zaposlenih v tozdu Ločna povečalo na prek 500. Delavke Laboda, tozdu Ločna, so tem delavkam nesebično ponudile roko v pomoč, saj so tudi same v preteklosti na lastni koži občutile, kaj pomeni borba za vsakdanji kruh. Tako je tozdu Ločna v tistem obdobju bil bitko za uveljavitev samoupravnih odnosov pa tudi tehnološko bitko za uveljavitev na domačem in tujem trgu. Današnji rezultati dokazujejo, da tedanji trud in odrekovanja niso bili zaman.

V naslednjem obdobju, v letih 1976-1979, torej v obdobju lažne konjunkturo na vseh področjih življenja, se je število zaposlenih v tozdu Ločna bistveno zmanjšalo. Tekstilna panoga je bila v tem obdobju dejansko odrinjena na rob dogajanja in ob intenzivnem delu najslabše vrednotena, poleg tega pa je za delavko in mater

pomenilo izmensko delo dodaten napor, predvsem zaradi neurejenega varstva otrok in družinskih razmer.

Tozdu Ločna je bil v letih 1979 in 1980 glede na število zaposlenih prisiljen uvesti enoizmensko delo. Celovite priprave so ob sodelovanju vseh delavk pogojevale uspešno reorganizacijo, ki je že prvo leto dala uspešne rezultate. Prvič po skoraj desetletnem obdobju je tozdu začel dosegati in preseirati planske rezultate, poleg tega pa je tudi sistem samoupravljanja dobil vsebinsko bogatejšo obliko.

Ob urejenem in učinkovitem proizvodnem procesu je tozdu Ločna v tem času vlagal napore v humanizacijo dela, iskal nove načine v smislu vrednotenja dela in izboljšav na kadrovsko-socialnem področju. Danes naredimo blizu 3500 srajc na dan, količina pa je odvisna od zahtevnosti modela. Polovica naše proizvodnje gre v izvoz, predvsem na zahteven evropski trg.

Dosedanji uspehi in privrženost Labodu so porok, ki zagotavlja, da nam bo uspelo tudi pri zastavljenih ciljih.

Jože Tekstor

LOČNA

Delavke takratnega obrata v Ločni v Novem mestu so se leta 1974 v skladu z družbeno usmeritvijo organizirale kot temeljna organizacija združenega dela Ločna — v sklopu delovne organizacije Labod. To je za 352 delavk pomenilo novo poglavje v

Krško je zgodovinsko mesto, njegove korenine segajo — sodeč po najdbah — celo 1000 let pred n. š. Mesto Krško je sicer nastalo leta 1477, v svoji bogati zgodovini je doživljalo kmečke punte, snovanja naše literarne zgodovine (z domačinom Jurijem Dalmatinom), razvijanje šolstva, bujenje domovinske zavesti, zraslo je v pomembno industrijsko in gospodarsko središče spodnjeposavske doline.

Bogati kulturni zgodovini kraja so se današnji prebivalci primerno oddolžili. Negovanje kulturne dediščine — od ohranjanja gradov in cerkva (grad v Leskovcu, kamor je zahajal Prešeren, cekrev sv. Duha, kjer je danes galerija...) do postavitve spomenikov, med temi tudi Valvasorju (ta je 1693 umrl v Krškem). Trdna zgodovinska tradicija pa je zasidrila v tem delu naše domovine tudi današnjo živo ustvarjalnost, saj imena, kot so slikarji Zoran Didek, Vladimir Štoviček, Jože Gorjup, Lado Vavpetič, iz naše bližnje preteklosti še kako živa med nami. Tudi časnikarstvo ima v Krškem trdne korenine, to pa je bilo tudi eno izmed gonil idej svobode.

Bogato je tudi kulturno zaledje Krškega, saj je v bližini Kostanjevica s svojo Formo vivo in bogato zbirko likovnih in knjižnih del, pa Pleterje, ki letos praznujejo 900 let obstoja, in še bi lahko naštevali.

Danes ponuja Krško s svojo okolico posebno podobo: na gričih se bohotijo vinogradi in sadovnjaki, v dolini pa se širijo naša edina nuklearna elektrarna, pa Djuro Salaj, Kovinarska, SOP... Živahno je tudi športno življenje, saj je v Krškem ohranjena tradicija konjskega športa in spedwaya. Občina Krško šteje danes 28.000 prebivalcev.

Praznik krške občine je 7. junija v spomin na prve padle borce tega predela in na pričetek vračanja konfinirancev, internirancev in izgnancev leta 1945.

LIBNA

S petimi stroji, ki so v Kostanjevico prispeli iz Novega mesta, je začel delovati obrat Laboda v Kostanjevici. Uradna otvoritev kostanjeviškega obrata je bila 1. maja 1958, šivilje, ki jih je vodil Ivan Mlakar, pa so začele izdelovati cele srajce, torej ne na tekočem traku. Obrat se je počasi širil in si pridobil tudi likalnico.

Tedaj so bili prostori v združenem domu že pretesni in adaptirali so del prostorov v gradu. Sredstva za to je prispevala tovarna, precej pa je bilo tudi prostovoljnega dela. Ob preselitvi v grad je bilo zaposlenih 70 delavk. Organizacija dela je počasi napredovala in tako je leta 1964 ta obrat pridobil tudi krojilnico (dotlej so krojene dela vozili iz Novega mesta). Tilka Udavc in Alojz Mlakar se spominjata, kakšna pridobitev je bil obrat za Kostanjevico, pa ne le v smislu delovnih mest, ampak tudi širše. Velikokrat so v obratu organizirali pro-

slave in se vključevali v vse akcije kraja.

Ko je bil leta 1966 v Krškem organiziran nov obrat v prenovljenih prostorih Kovinarske, ki je izdeloval 2000 srajc dnevno kot Kostanjevica, so se pokazale kot smotrne težnje po združitvi obeh obratov. To pa ni šlo brez viharjev. Toda prevladale so strokovne in daljnosežne usmeritve. Labod je združil sredstva z Iskro in tako v Kostanjevici pomagal postaviti obrat Iskre ter s tem ponuditi nova delovna mesta, šivilje pa so se preselile v Krško. Takrat, leta 1968, jih je bilo 150. Z boljšimi prostori je bilo tudi napredovanje pri delu hitrejše. Po združitvi obeh obratov je bilo v Krškem tedaj 390 zaposlenih. Stalno iskanje notranjih rezerv je narekovalo izboljšanje organizacije dela in delovnega okolja. To pa je zahtevalo pripravo novogradnje. Zasnovana je bila v treh fazah, prva pa je zajemala pridobitev novih skladiščno-proiz-

vodnih prostorov. Po tej pridobitvi, ki je bila realizirana leta 1978, je bilo k prejšnjim 2.100 m² površine zgrajenih še 2.610 m², tako da ima danes Libna skupno 4.710 m² delovne površine.

338 zaposlenih v Libni, od tega v neposredni proizvodnji 282, dela v dveh izmenah in je doslej kar 45 odstotkov svojih zmogljivosti namenjalo za izvoz. Današnji proizvodni program zajema bluze in športne majice iz pletiva. Do leta 1977 so tudi v Krškem nastajale le srajce, tržišče pa je pokazalo veliko zanimanje za bluze. Tega zahtevnega programa se

je lotila Libna. Leta 1978, ob menjavi proizvodnega programa, je Libna med prvimi uvedla predmontažo in montažo in odtlej stalno išče možnosti še večjih izboljšav. K tem prizadevanjem sodi tudi skrb na področju humanizacije dela, kjer žele popestriti delovno okolje in olajšati delo ob stalnem pritisku za doseganje norm in kvalitete.

Pri prizadevanjih Libne pa ne moremo mimo sodobno urejene kuhinje, ki so jo pridobili ob zgraditvi novih prostorov. Na žalost pa je dvoizmensko delo upočasnilo nekoč tako živahno kulturno delovanje Libne.

TREBNJE

O prvih naseljevanjih v Trebnjem in okolici pričajo številne izkapanine — od železne dobe prek Keltov in Ilirov do časa starega Rima, ko je prek teh krajev tekla rimska cesta. Enako prometno vlogo, kot jo je imelo Trebnje v rimski dobi, ima še danes. Vmes pa so stoletja zgostila prebivalstvo Mirenske in Trebanjske doline, o čemer pričajo številni gradovi na tem področju.

V času NOB je vloga Trebnjega in okoliških krajev vidna. V bližnjem Dobrničju je bil prvi kongres slovenske protifašistične ženske zveze, tu pa so padli tudi prvi streli Milana Majcna...

Kot rečeno, je bil kraj Trebnje že zelo zgodaj naseljen in je naglo rasel, toda v času srednjega veka je začel nazadovati. Do zadnje vojne je bilo Trebnje sedež sodnega okraja in manjše lokalno središče. Z izgradnjo avtomobilske ceste Ljubljana-Zagreb se je kraj ponovno dvignil in oživel.

Danes je ponos Trebnjega tabor likovnih samorastnikov, ki je bil ustanovljen leta 1968 in je ime kraja ponesel po vsej naši domovini.

Med kulturnimi spomeniki je tudi trebanjski grad, ki je bil zgrajen že okoli leta 1000. Že Valvasor je omenjal sfingo, ki je ob vhodu na dvorišče. Tu je še župna cerkev s Koželejvimi freskami, omeniti pa moramo tudi številne izkapanine. Tudi širša okolica je zanimiva. Lepi so trebanj-

ski grički, kraji, ki slove tako ali drugače, med njimi je v bližini naš „literarni“ Čatež. Pa še in še bi lahko naštevali. Med posebnostmi in etnografskimi zanimivostmi najdemo v teh krajih lesene kozolce in mline na vodni pogon, kar vse skušajo v teh krajih zadržati v prvobitni podobi.

Kmetijstvo je v trebanjskem okolišju močno zasidrano, samo Trebnje pa ima tudi nekaj industrijskih obratov: Trimo, Novoles, Treles...

Trebnje nima svojega grba, postavlja pa se lahko s simbolom likovne kolonije, po kateri pozna Trebnje vsa Jugoslavija.

Občina Trebnje praznuje svoj praznik 4. septembra v spomin na ustanovitev Gubčeve brigade leta 1942.

TEMENICA

Svoje začetke ma Temenica leta 1958 v Krojaškem podjetju Mokronog, leto kasneje pa se je priključila Elegantu in nato Modnim oblačilom (1962). Težko obdobje teh let je zahtevalo številne premike in iskanja najboljših organizacijskih oblik. Posledicatega je bila tudi selitev delavcev iz Mokronoga na Krko, kar pa je pri delavcih povzročilo precej nezadovoljstva. Stopili so skupaj in začeli iskati boljše rešitve. In tako je padla odločitev, da se preselijo v prostore, ki jih je v trebnjem sicer zg-

radila tovarna zdravil „Krka“ iz Novega mesta za izdelovanje plastične embalaže. Postavljen objekt je bil primeren za konfekcijsko delo in po dogovorih je „Krka“ prostore le odstopila v ta namen. Tako so se delavci, ki so začeli v mokronoškem Krojaškem podjetju, leta 1965 preselili v Trebnje. V prostorih, kjer delajo še danes, je takrat tekla le proizvodnja moških suknjičev. Po preselitvi so vključili še svojo likalnico, dobri delovni rezultati pa so vključili še svojo likalnico, dobri delivno rezultati pa so leta 1968 pripeljali do odločitve, da začno tudi s proizvodnjo moških oblek. Tega leta so prostore tudi dogradili in posodobili obstoječe ter zaposlili še nove delavce — od 36 zaposlenih je to število zrastle na 80. Takrat so še delali v eni izmeni, kasneje pa so prešli na dvoizmensko delo.

Tudi po priključitvi k Labodu in osnovanju samostojne temeljne organizacije združenega dela je ostal v Temenici isti proizvodni program. S sredstvi ob sanaciji Tip-topa je to okolje dobilo v celoti novo likalnico ter posodobilo šivalnico. Ob uradni priključitvi k Labodu (1976) je bilo v tem kolektivu zaposlenih 280 delavcev, ki so delali v dveh izmenah. V tem času pa so se v Trebnjem odpirale nove možnosti za zaposlovanje in tako je bila tudi v Temenici fluktuacija precejšnja.

Odhajali so predvsem tisti, ki pri šivanju niso dosegali zelenih rezultatov, saj so se mnogi odločili za konfekcijo samo zato, ker ni bilo druge izbire. Tako so v Temenici leta 1977 prešli na enoizmensko delo, tega leta so organizirali tudi samostojno krojilnico (pred tem je bila centralna krojilnica za celoten program vrhnjih oblačil).

V ta namen je bilo treba usposobiti kadre, na pomoč pa je priskočil tozd Tip-top.

Za našo konfekcijsko branžo velja, da se mora hitro prilagajati zahtevam tržišča. Tako tudi za Temenico ni bilo stalnega proizvodnega programa. Leta 1980 je v manjši skupini stekla proizvodnja ženskih kril, zmanjšala pa se je proizvodnja moških oblek. Tako sta dve tretjini proizvodnje še vedno na moškem programu, ena tretjina pa na ženskih krilih, kmbinirano s hlačami. Na traku kril dela danes 12 delavk, ki naredo 140 kril dnevno.

Ob novem proizvodnem programu pa se je prostorska stiska v Temenici še povečala. Nujno je bilo dograditi prostor za skladišče surovin, s čimer sta nekoliko lažje zadihali krojilnica in delno šivalnica. Stalno, intenzivneje pa v zadnjih dveh letih, so v to okolje prihajali tudi novi stroji. Za dosego evropske kvalitete, kakršno zahtevajo tuji kupci, za katere Temenica dela kar s 60 odstotki svojih kapacitet, je primerna opremljenost bistvenega pomena.

Ob Dravi, med Slovenskimi gorami in Halozami, v neposredni bližini magistralne ceste Šentilj — Maribor — Zagreb, leži najstarejše slovensko mesto, Ptuj. Bogati zgodovinski in kulturni spomeniki pričajo že od leta 69, ko ga prvič omenja Tacit, pa vse do novejše zgodovine in današnjih dni, o družbenopolitičnem pomenu mesta, ki s čudovito okolico spada med najlepše kraje na Slovenskem.

Ptuj je starosta slovenskih mest. Kraj je bil naseljen že v prazgodovini, kasneje je bil pod Rimljani to živ kraj z imenom Petovia. Iz tega časa so ohranjeni številni spomeniki, med temi tudi templji vzhodnjaškega kulta, Orfejev spomenik in drugi.

Ptuj je značilno srednjeveško mesto fevdalnega izvora, saj nad njim kraljuje mogočen grad. V mestu sta dva srednjeveška samostana, tu so znameniti renesančni nagrobniki,

patricijske hiše, prav tako iz dobe renesanse.

V času slovenskega prebujenja in med NOB je bil Ptuj pomnik nezlomljivega odpora, po vojni pa se je mesto razvilo in vsestransko dvignilo. S svojim neprecenljivim zgodovinskim bogastvom je imenovano tudi mesto-muzej.

Vsakoletni festivali narodnozabavne glasbe, tradicionalno kurentovanje in druge številne folklorne

priredivte, kulturna in medobčinska srečanja. likovne in knjižne razstave pričajo o bogatem kulturnem življenju mesta.

Občina šteje 68.654 prebivalcev. V skupni strukturi je 22 odst. kmečkega življa. Mesto Ptuj ima 11.755 prebivalcev. Zaposlenih je le 17.164 ljudi od vsega prebivalstva v občini. V skupnem družbenem proizvodni znaša delež industrije 37,5 odst. Med ptujsko industrijo se uvršča tudi Labodov tozid Delta s 600 delavci.

Občina Ptuj praznuje 8. avgusta v spomin na zadnji boj Slovensko-goriške čete leta 1942.

DELTA

Njeni začetki segajo v leto 1920, ko je demobilizirani mornariški kapetan Franjo Vrabič v Zelenikovi ulici v Ptujju osnoval z dvema partnerjema šiviljsko zadrugo za šivanje moškega perila in jo poimenoval Delta. Pravijo, da se je ideja za ime ustanovitelju porodila med aktivnim službovanjem v mornarici. Želel je, da bi se srajce tako razlivala med potrošnike, kakor ustje reke Nil pri izlivu v morje.

Začeli so z desetimi delavkami in šestimi šivalnimi stroji. Z leti se je povečalo število strojev in zaposlenih, zato se je kolektiv leta 1929 preselil v adaptirane prostore na takratno Ljutomersko cesto. Pred drugo svetovno vojno je Franjo Lenart v novo zgrajenih prostorih na Srbskem trgu ustanovil izdelovalnico perila z 80 zaposlenimi. Po osvoboditvi sta bili Delta in izdelovalnica perila združeni pod isto streho kot invalidsko podjetje Tovarna perila in konfekcije, ki se je kasneje ponovno preimenovala v Delto. Poleg moškega perila so izdelovali še zaščitne delavske obleke, balonske plašče, ženska krila in bluze, otroške plašče ter se kasneje vrnili na skoraj izključno izdelavo moškega perila, pretežno na moške srajce. Leta 1950 je štel kolektiv 218 zaposlenih. Takrat je bil izvoljen prvi delavski svet.

Kolektiv se je imel uspešna in krizna obdobja. Leta 1962 so bili delno

zamenjani zastareli stroji z novimi, kar je pripomoglo k večji produktivnosti in boljši kvaliteti izdelkov. Razstavljali so na vseh pomembnejših tekstilnih sejmih in prejeli za izdelke lepa priznanja. Vendar so druga konfekcijska podjetja šla naprej s hitrejšim korakom, tako s tehnologijo kot z raziskavo tržišča.

Sledila so razmišljanja, razgovori, posveti o poslovno-tehničnem sodelovanju in izboljšanju prodaje.

V letih 1971 in 1972 je bilo vloženih veliko naporov samoupravnih organov, družbenopolitičnih organizacij in celotnega kolektiva ob pomoči družbenopolitičnih skupnosti v občini za trajno izboljšanje stanja v Delti.

15. februarja 1983 so se delavci Delte na referendumu odločili za pripojitev k Labodu. Delta je postala temeljna organizacija združenega dela Laboda, tovarne perila iz Novega mesta.

Kolektiv se je krepko spoprijel z marsikatero novo nalogo. Delta je pri Labodu pridobila dobro nabavo surovin in prodajo izdelkov ter izkušene tehnološke rešitve.

Na podlagi tega in pripravljenosti delavcev, da se s svojim pridnim in kvalitetnim delom enakovredno vključijo v kolektiv Laboda, so si pridobili tudi zaupanje širše družbene skupnosti, ki jim je s svojo moralno in materialno podporo v obliki kreditov lokalne banke in skupnih rezerv pomagala do izgradnje nove tovarne in nabave primerne strojne opreme. S tem so bili tudi izboljšani pogoji za delo in zagotovljena je bila večja socialna varnost delavcev. Povečala se je storilnost in zmanjšali so se režijski stroški. Delta pa se je tudi samoupravno in družbenopolitično v sistemskih rešitvah Laboda laže in boljše organizirala.

Vzdušje delavcev ob otvoritvi novih proizvodnih prostorov v letu 1975 najbolj ponazarja tale zapis ob tej priložnosti:

„Letošnje praznovanje dneva žensk je bilo v tozdu Delta Ptuj posebno svečano, saj je bilo združeno z otvoritvijo novih tovarniških prostorov in odkritjem spominskih obeležij:

— o združitvi v OZD Labod, dograditvi tovarne in preselitvi plosče, o izvolitvi prvega delavskega sveta.”

Zapis se nadaljuje:

„Ni mogoče opisati veselja in zadovoljstva, ki ga čutimo ob dograditvi nove tovarne. To pomeni dokončno slovo od starih, utesnenih tovarniških prostorov, torej boljše delovne razmere za večjo in kvalitetnejšo proizvodnjo.”

Vzporedno z izgradnjo poslovnih prostorov so zaposlovali in vzgajali mlade strokovne kadre in število zaposlenih v zadnjih desetih letih podvojili. Načrtovane naloge izpolnjujejo, čeprav narekuje tržišče vedno nove in zahtevnejše asortimane modne proizvodnje, zato si prizadevajo prilagoditi se vsaki situaciji.

Izdelujejo moške srajce in ženske bluze, polovico za domači trg in polovico za izvoz. V skupni Labodovi proizvodnji je Delta udeležena s 37 odstotki.

Še marsikaj bi lahko naštevali. Vse pozitivne pridobitve v razvoju zadnjih 10 let znamo ceniti in jih bomo še naprej razvijali. Ko ocenjujemo to desetletno razvojno pot, gotovo vsak član kolektiva čuti ponos ob velikih delovnih in samoupravnih uspehih, ki so jih dosegli na tej poti. Takšne izkušnje so nam danes v zaostrenih pogojih za gospodarjenje zelo dobrodošle.

Dragica Novak

LJUBLJANA

in občina Bežigrad

Ljubljane, slovenskega kulturnega in družbenopolitičnega središča, gotovo ni treba posebej predstavljati. Sledi naselbin sežejo kar 2000 let nazaj, ko je bilo tu mostiščarsko naselje, kasneje se je razvilo rimsko mesto Emona. Z izjemo časa Napoleonove Ilirije je mesto pripadalo Avstriji, vse dokler se leta 1918 ta monarhija ni zrušila in je Slovenija postala sestavni del jugoslovanske države. Kulturni razvoj Ljubljane je

bil v vseh pogledih močan in pomeni tudi danes osrednje kulturno mesto Slovenije. Ne bi naštevali vseh kulturnozgodovinskih spomenikov, morda pa bi veljalo navesti podatek, ki je pomemben za vse strani življenja in dela: Ljubljana je dobila železnico 1849 v povezavi Dunaja s Trstom, pa še in še mejnikov bi lahko našteli.

Med NOV se je Ljubljana med prvimi vključila v odporiško gi-

banje, saj je bila že pred vojno žarišče revolucionarnega vrenja. V času NOB je bila obdana z bodečo žico, ki pa ni zaustavila narodnoosvobodilnega delovanja. Ljubljana ima naziv „mesto heroj“.

Znotraj Ljubljane kot posebne družbenopolitične skupnosti deluje tudi občina Ljubljana—Bežigrad, ki ima blizu 56.000 prebivalcev in leži v osrčju Slovenije z razvejeno industrijo in trgovino ter družbenimi de-

javnostmi. Delež industrije v naši občini je izredno velik in znaša kar 33 odst. (njen sestavni del je tudi Labodov tozd Tip-top, ki v strukturi proizvodnje predstavlja pomemben delež, zlasti v zadnjem času, ko je naša proizvodnja usmerjena k izvoznim prizadevanjem.

TIP—TOP

Ob proslavljanju 60-letnice Laboda, ki se naglo približuje, se tudi v tozdu Tip-top oziramo v preteklost, posebej pa smo usmerjeni v prihodnost, ki mora biti boljša po rezultatih in standardu vseh zaposlenih znotraj Labodove družine.

Natanko 8 let je minilo, ko se je industrija oblačil Tip-top samoupravno pripojila Labodu, tovarni perila iz Novega mesta. Po podatkih je bilo takrat zaposlenih, z obratoma Trebnje in Idrija, 582 delavcev v neposredni proizvodnji in režiji. Položaj tekstilne industrije je bil skoraj v vseh obdobjih težaven in z izdrednimi naporji in izgubami se je spopadala takratna konfekcija oblačil Tip-top, ki ni imela več pogojev za izpolnjevanje ekonomskega in samoupravnega delovanja. Občina Ljubljana-Bežigrad je z različnimi sorodnimi organizacijami poskušala sanirati tovarno, toda rezultati so bili vedno slabši in so tako privedli tovarno v stečaj.

Nekatere delovne organizacije, ki so prevzele vlogo, da bi sanirale tovarno, so le odtujevale in siromašile ekonomski in materialni položaj, ki so ga dobri delavci ustvarjali dve desetletji, od leta 1953 dalje. Po temeljitih razpravah v skupščini občine Ljubljana — Bežigrad, v zbornicah in poslovnih združenjih je takratni glavni direktor DO Labod, Zdravko Petan, nakazal prave rešitve, kako iz težavnega položaja, in 1. januarja 1976 se je ustanovil in samoupravno Labodu pripojil Tip-top, z obratoma Trebnje in Idrija.

Že ob sanaciji je bila v našem tozdu načrtovana maloserijska ponudba visokokvalitetnih proizvodov. Za dosego boljših rezultatov so bila pritegnjena k sodelovanju vsa manjša konfekcijska podjetja zahodne-

ga dela Slovenije. Namen je bil priti do koordinacije proizvodnega programa, da bi vsak proizvajalec delal po en del proizvodnje, vsi pa kompletno ponudbo moških in ženskih vrhnjih oblačil. Sedež konzorcija v Ljubljani je bil ustanovljen že leta 1977.

Leta 1977 se je obrat Trebnje osamosvojil v samostojni tozdi Temenica, leta 1979 pa Idrija v samostojni tozdi Zala. Vse od leta 1979 dalje, ko so že stekle priprave na srednjeročni plan razvoja tozda za obdobje 1980-1985, ohranja tozd Tip-top še naprej maloserijsko proizvodnjo težke konfekcije in hkrati preko CML z oddelkom po meri izdelovanje vrhnjih oblačil po meri. V začetku sana-

posvečali kaj prida pozornosti. Omenjene napake sedaj popravljamo, in sicer z intenzivnim štipendiranjem. Taki ukrepi so nujno potrebni, če hočemo v korak z moderno tekstilno in konfekcijsko industrijo in ob dokaj razvejeni industriji v Ljubljani obdržati svoje mesto in izboljšati dohodek in osebni dohodek na zaposlenega.

Ugotavljamo, da je tudi delež izvoza dokaj zadovoljiv, saj kar blizu 60 odst. izvoznih kapacitet namenjamo na kovnertibilno področje, kjer s svojo kvaliteto in roki zadovoljujemo zahtevne partnerje.

V zadnjem času ugotavljamo, da se našemu tozdu namenja več pozornosti, saj je predvidena modernizacija strojne opreme in posodo-

cije je tozd Tip-top še posloval na meji rentabilnosti, kasneje pa se je dohodek na zaposlenega bistveno izboljševal.

Srečevali smo se z nenehnim upadanjem števila zaposlenih, močna je bila fluktuacija, tudi zaradi upokojitve. V razvoj in pridobivanje kadrov, ki bi zapolnili izpad, nismo

bitev dokaj zastarele tehnologije, ki našega delavca izčrpava in zahteva nenehno večjo produktivnost, ki pa je ne zmore več. Kljub temu so izdelavni časi izredno visoki in jih delavec v neposredni proizvodnji ob zastarelih strojih le dosega in izdeluje visoko modno in tehnološko zahtevno konfekcijo za domače in tuje tržišče.

Ob doseženih rezultatih, ki kljub težavam niso majhni, in v nenehni bitki za plan, normo in večji dohodek ter osebni dohodek s težavo razvijamo tudi samoupravno življenje tozda. Razvejen je zlasti delegatski sistem, delo DPO pa bi bilo lahko bolj razgibano in ustvarjalno, saj družbenopolitične organizacije ne smejo biti le opazovalke dogajanj, ampak aktivni dejavniki pri oblikovanju pobud in predlogov za spremembo družbenega in ekonomskega položaja v tozdu in družbi. V našem tozdu je veliko delavcev, ki so vzdržali težke pogoje za gospodarjenje in jim iz naslova minulega dela pripada večji dohodek in ne le socialna varnost, mlajšim delavcem pa moramo nuditi takšno perspektivo, da bodo ostali v neposredni proizvodnji, kjer se ustvarjata dohodek in nova vrednost. Le v tem vidimo prihodnost in kontinuiteto nadaljnega razvoja družbe na vseh ravneh.

Ana Milena Gašperšič

IDRIJA

Idrija leži v prijazni zeleni kotlini ob Idrijci in ob njenem manjšem pritoku, Nikavi. Nastala je ob odkritju živosrebrne rude in se je razvijala vzporedno z rudnikom. Čez sedem let, se pravi leta 1990, bo poteklo natančno 500 let, odkar so odkrili dragoceni cinabarit. Rudnik je bil nekoč eden najbolj znamenitih na svetu, in kdor ga je imel, temu se je stekal velikanski dobiček. Deželni knezi so rudnik kmalu vzeli v svojo last, za njimi ga je podedovala avstrijska državna oblast in Idrija je tako postala „cesarsko-kraljevo rudarsko meto“ s posebnimi pravicami. Dolga stoletja je bilo to mesto med gorami največje slovensko rudarsko oziroma delavsko središče.

Mesto se je širilo od najstrebših časov in dobivalo vedno več mestnih značilnosti, čeprav je bilo s svetom povezano le s slabimi potmi. Že v 16. stoletju (1532) je zrasel mogočen rudniški grad, ki je preživel številne

vojne in še danes gospoduje nad mestom. V njem že od leta 1953 deluje idrijski Mestni muzej, ki prikazuje zlasti zgodovino rudnika, čipkarstvo, v okviru zgodovine NOB pa je stalna razstava o partizanski bolnišnici „Pavla“, ki je nekoč obstajala in delovala v Trnovskem gozdu.

V gradu je tudi spominska-delovna soba pisatelja Franceta Bevka.

V Idriji so bivali tudi številni strokovnjaki evropskega slovesa med temi so bili številni botaniki, naj navedemo vsaj Antona Scopolija in Baltazarja Hacqueta. Velik dosežek v kulturnem pogledu za Idrijo je bila postavitve posebne stavbe za rudniško gledališče. Tako imamo v Idriji najstarejšo še obstoječo gledališko hišo na Slovenskem. Po neštetih zahtevah so idrijski rudarji in vse prebivalstvo leta 1901 dosegli, da se je v Idriji odprla redna srednja šola, to je bila znamenita prva slovenska realka.

Tu se je razvila socialistična oziroma socialdemokratska časnikarska in založniška dejavnost. Leta 1907 je tu izšel prvi slovenski prevod Marxovega „Kapitala“, pozneje pa je redno izhajal socialdemokratski časnik Naprej. Socialni položaj idrijskega rudarja se je v času italijanske vladavine poslabšal, še hujši pa je bil raznarodovalni pritisk, ki ga je moral občutiti slovenski človek.

V Idriji so še danes nekatere rudniške znamenitosti, na primer stara vodna črpalka „Kamšt“ iz leta 1790, v njeni gozdnati okolici pa veličastne Klavže na Idrijci in Belci.

Idrija ima 7.000 prebivalcev in je središče občine s 17.000 prebivalci. Zaradi naglega industrijskega razvoja (tovarna Eta) pa tudi zaradi izredne pomembnosti v NOB je zelo znano Cerkno. V občini je tudi nekaj prvovrstnih spomenikov NOB.

Praznik občine Idrija je 1. oktobra v spomin na ustanovitev Vojkove brigade v Cerknem.

V letu 1969 je bila v občini Idrija občutna brezposelnost. Rudnik živega srebra, takrat največja DO v Idriji, je zaposloval pretežno moško delovno silo. Da pa bi do zaslužka prišle tudi ženske, je bila s strani skupščine občine Idrija dana pobuda za ustanovitev obrata Modna oblačila, v katerem je leta 1969 dobilo zaposlitev 50 žena, tem je prav spretnost, ki so si jo pridobile s kleklanjem idrijskih čipk, pripomogla, da so hitro obvladale šivanje.

Do leta 1971 se je zaposlilo še okrog sto delavk. Modna oblačila so

poslovala le dve leti, nakar smo prišli pod prisilno upravo in takrat je kolektiv zapustilo več delavk.

Prišel se je pripravljati sanacijski program za takratna Modna oblačila, ki so se preimenovala v DO Tip-top. Ta delovna organizacija pa je leta 1974 ponovno prišla v težave in poslovno leto smo zaključili z izgubo. Delovna organizacija je prišla pred likvidacijo. V tem času smo se spraševali, kaj bo z nami, kdo nas bo prevzel in kakšno bo v bodoče naše delo. Dogovarjali so se, da bi našo delovno enoto prevzel Kroj iz Škofje Loke, tik pred odločitvijo o tem pa je prispel teleks s sporočilom, da obrata v Idriji ne prevzame.

Nato so sledili razgovori s predstavniki Laboda in leta 1976 nas je skupaj s Tip-topom prevzel Labod.

Tako smo bili tri leta enota Tip-topa nakar so nas hoteli na pobudo občine Idrija prekvalificirati, oziroma prezaposliti v DO Eta Cerkno. Po razpravljanju in večkratnih pogovorih se je kolektiv na zboru jasno opredelil, da ostane še naprej v sklopu Laboda.

21. decembra 1978 smo se na referendumu odločili, da organiziramo tozđ. Sklep je bil sprejet z 68 odstotki od vseh zaposlenih oziroma z 80-odstotno odločitvijo udeležencev referendumu.

Izid referendumu je bil dokaz samoupravne zrelosti delavcev. Čeprav so nam ponudili drug program dejavnosti, smo se odločili, da nadaljujemo sedanjo dejavnost. Mnenja smo bili, da bomo kot tozđ v delovni organizaciji Labod prav tako zagotovili ustrezno rast družbenega dohodka za zagotavljanje svojih in družbenih potreb. Pobudo za organiziranje tozda so dale družbenopolitične organizacije, ki so menile, da takratne delovne razmere in kvalifikacijska struktura zagotavljajo, da se bo novo organiziran tozđ uspešno vključil v samoupravne tokove na svojem območju in v DO Labod in na ta način v največji meri prispeval k ureničenju zakona o združenem delu.

Zaključni račun prvega leta samostojnega delovanja in življenja tozda je pokazal zadovoljive rezultate. V stabilizacijskih usmeritvah smo si zadali več konkretnih nalog, med katerimi smo največ pozornosti posvetili izrabi delovnega časa. Velik korak je bil storjen s prehodom na enoizmensko delo.

Pred nami so bili veliki načrti: adaptacija proizvodnje, kuhinje, zasteklitev hodnika, organizacija samostojne krojilnice. Ti načrti so izpolnjeni. Za leto 1984 smo planirali v neposredni proizvodnji 100 delavcev, tako naj bi celotni tozđ zaposloval 119 delavcev. Posodobili in zamenjali smo tudi strojni park. Po vsem tem tudi v prihodnost zremo z optimizmom.

Albina Tušar

NABAVA

Pot do kupca se seveda začne že pri nabavi. In ob tem velja že na samem začetku povedati, da smo nekoč prodajali tkanine, danes pa prodajamo modele. Bili so to zanimivi dezeni, privlačne tkanine, ki so že same po sebi vabile kupce. Trenutne težave, ki najbolj zadevajo prav nabavo, pa so sliko precej spremenile in zahtevajo velika prizadevanja od nabavne in seveda tudi od vseh služb v verigi.

Nezaupanje dobaviteljev

Pred dvajsetimi leti je bil Labod majhna in nepomembna delovna organizacija, ki so ji povrh vsega napovedovali skorajšen konec. V taki situaciji je bilo tudi nezaupanje dobaviteljev upravičeno. Toda že takratna finančna politika Laboda je na-

rekovala strog in posloven odnos. „Kupili smo toliko, kolikor smo uspeli plačati. Pa še nekaj je ob tem. Kar smo kupili, smo predelano tudi prodali — tako ali drugače. Dobaviteljem nikoli nismo vračali blaga, če seveda ni šlo za slabo kvaliteto. Tako smo gradili zaupanje metražerjev,“ pravi vodja nabave, tov. Rупnik.

Labodu je rastle ugled

Na poslovnih odnosih je zrastle tudi naš ugled med dobavitelji. Tekstilindus iz Kranja ter TKZ iz Zagreba sta bila naša prva dobavitelja in z obema sodelujemo še danes. Pri nabavi osnovnih surovin sodelujemo sedaj že z blizu 50 delovnimi organizacijami, dolga leta pa smo imeli tudi stalne dobavitelje v tujini. Med temi naj omenimo le Čehoslovaško, s katero sodelujemo že 18 let.

Prvi uvoz tkanin

Okoli leta 1966 so nas kupci že dodobra poznali. Očitali so nam le to, da nimamo uvoženih tkanin. Takrat je bil uvoz prost in tako zares ni bilo zadržkov, da se ne bi tudi mi predstavili z lepimi tkaninami in dezeni z Zahoda. Po prvih nakupih na konvertibilnem trgu smo začeli nakupovati tudi na vzhodnem tržišču, pa vse do Indije in Kitajske.

Še vedno je v nabavi precej rizika

Tudi za današnji čas lahko trdimo, da še vendo polovico nabavljenih količin kupujemo s precejšnjim rizikom. Pred dvajsetimi leti je bil ta odstotek sicer še višji, saj ni bilo zaključevanja, z nakupom pa je imela nabava tudi precejšen delež pri kreaciji, saj jo je z izborom tkanin že narekovala. Danes pa so dobavni roki tako dolgi, da se moramo pravočasno zavarovati in kupovati določene količine tudi za dolgo dobo vnaprej (to velja predvsem za program bluz in srajc, manj pa za VO). V vmesnem času, torej pred desetimi leti, ko je bila ponudba večja in s tem tudi rok dobave mnogo krajši, je bil tudi cikel drugačen. Toda delo v komerciali je vedno pod udarom sprememb, naglega reagiranja...

Povezovanje z dobavitelji

Kot rečeno, so naši odnosi z dobavitelji zelo dobri. Posloven in pošten odnos je bil in je največji porok za dobro sodelovanje. Labod je bil eden prvih kupcev Vranja, danes enega največjih metražerjev. Prisluhnilo so našim zahtevam in tako smo v določenem pomenu besede celo skupaj gradili kvaliteto. Obojestranski dober odnos z vsemi našimi dobavitelji je zagotavljal pokrivanje naše proizvodnje tudi v času, ko je marsikateri konfeksionar stal. Danes, ko je potrebno združevati devizna sredstva, smo ta v Labodu enakomerno porazdelili med vse naše večje in stalnejše dobavitelje...

Prodaja danes in nekoč

„Skoraj ni primerljiv način prodaje nekoč, pred dvajsetimi leti, denimo, in danes. Predvsem velja poudariti, da takrat sploh nismo imeli kolekcije. Nabavili smo blago za neznanega kupca in proizvajali na zalogo, kar je pomenilo velik riziko. Da kar takoj potegnemo vzporednico, naj povemo, da sedaj že septembra zaključujemo za naslednjo sezono pomlad—poletje. Tak je bil tudi pred dvajsetimi leti način prodaje in načrtovanje proizvodnje v razvitem svetu. Mi smo se začeli temu načinu približevati tako, da smo najprej stopili za en korak naprej in zaključevali na ljubljanskem sejmu mode (torej nekaj mesecev pred sezono), od leta 1970 dalje pa je v teku sedanji sistem dveh kolekcij,“ pripoveduje Božo Verstovšek, vodja prodaje.

Do leta 1968 smo imeli nizko likanje srajc, kar nam je na tržišču povzročalo težave. Takrat so bili vodilni DTR, Kamensko itd., nas na trgu skoraj niso poznali. Tedaj smo si zadali cilj: postati tako veliki kot Delta. Danes imamo prav v srajcah prvo mesto v Jugoslaviji, v tem primeru gre velika zasluga kreatorju Stanetu Veselu.

Poudariti velja tudi kooperacijo, ki je rastle vzporedno z našim izvozom, kajti domači trg je kljub temu zahteval svoje količine, ki se še večajo.

Oxford, Philaphil, Montgomery

Srajca, pa naj je nosila tako ali drugačno ime, je bila dolga leta več ali manj enaka. Spreminjala sta se le ovratnik in morda širina. Tudi v barvah je bilo nekaj nihanj. „Spominjam se strupeno zelene srajce z 21 centimetri dolgim ovratnikom. To je bila takrat najbolj modna srajca...“ pravi Verstovšek. Zadnjih nekaj let pa je srajca vse bolj živahna in močno podobna bluzi — po kreaciji, barvah, pestrosti.

Kako ujeti pravi trenutek?

Ko smo bili strojno že mnogo bolj opremljeni, smo tudi pogumneje posegli v modne tokove. Na zahodu so že nosili oprijeto srajco in prvi v Jugoslaviji smo se je lotili tudi mi. Na ovitku smo priložili celo skico, toda na tržišču smo doživeli razočaranje. Bli smo prehitri in trgovci te srajce niso kupovali. Za nami pa so prav s to modo dosegli veliko prodajo konkurentje, ker so pravilno ocenili zrelost trenutka v naših razmerah.

Na teh izkušnjah gradimo danes: biti pravi trenutek na trgu. Kaj pa je pravi trenutek? Tega ni lahko določiti, pa vendar nam uspeva, z dolgoletnimi izkušnjami, z raziskavo tržišča... Cilj, biti pravi trenutek na tržišču, pa narekuje tudi nakup specialnih strojev. Če jih bomo začeli kupovati v trenutku, ko je posamezen trend na vidiku, ga bomo začeli izdelovati potem, ko bo na trgu ta že preživel. Opremljeni moramo čakati na to, kaj prinaša moda. Pa še nekaj: točno smo morali opredeliti vlogo posameznih služb, vpliv teh in podobno.

Prilagajanje tržišča

Srajcam smo dodali bluze. Ob uvažanju novega programa so vedno težave in tako je bila bluzna določen čas cokla za srajco, zgodilo pa se je tudi obratno, nepričakovano, da je po dobrem plasmjau bluze začela delno padati prodaja srajc. Ko sta se obe „ujeli“, smo s pripojitvijo Tip-topa začeli tudi z vrhnjimi oblačili, kjer je prav v zadnjih dveh letih prišlo do prvih sprememb. Zmanjšujemo moško obleko na račun povečanja kril in hlač.

Timsko delo

Z roko v roki morajo delati nabaiva, kreacija in prodaja, da bi dose-gale zelene cilje. Timsko delo je bilo v Labodu vedno uspešno, kajti znotraj tega kroga je še vedno vsak posameznik imel možnost potrditi in izkazati se. V zadnjih letih je to delo vse težje, saj uvoza skoraj ni. Iz tkanin, ki često niso najbolj kvalitetne in ki jih seveda kupujejo vsi konfekcionarji pri nas, je kaj težko narediti vabljiv, zanimiv izdelek. Težave so tudi z dodatki, repromaterialom... Toda

uspehi so kljub vsemu tu. Za tem je možnost ustvarjanja, samostojnega in v organizaciji vendarle tudi koordiniranega dela v čvrsti verigi.

V prodajni službi je ob rasti programov stekla tudi nova notranja organiziranost, nosilci operativnega dela so vodje programov. Do te odločitve ni prišlo slučajno, za tem je bila pretehtana organizacija dela.

Usklajeni in uspešni programi

Dolgoletni cilj Laboda je bil doseči konkurenčnost v vseh treh programih — srajcah, bluzah in vrhnjih oblačilih. Danes za vse tri prejemo visoke ocene. Razvijali smo jih v zahtevnejši in maloserijski smeri.

Kdo so naši kupci

- Slovenija: 27 odst.
- Hrvaška: 26 odst.
- Srbija: 22 odst.
- BIH: 13 odst.
- Vojvodina: 7 odst.
- Črna gora: 2 odst.
- Makedonija
- s Kosovom: 3 odst.

Borili smo se za najzahtevnejše kupce in tako so naši največji kupci v Sloveniji, v centrih, kjer sta najmočnejša Beograd in Zagreb, v turističnih predelih (Split, Reka...). Iskali smo poti v izbranejšo prodajalne. V tem smislu so bili pripravljeni tudi vsi naši nastopi na jugoslovanskih sejmih, naša zaključevanja v centrih... Uspeli smo!

Industrijske prodajalne Laboda:

- v Novem mestu
- v Ptuju
- v Krškem
- v Ljubljani — Center mode

LABODOVI TUJI PARTNERJI

Ob prizadevanjih za izvoz smo morali tujim kupcem ponuditi predvsem najvišjo kvaliteto in zagotoviti spo-

štovanje rokov. Na tej osnovi je rastlo tudi sodelovanje s številnimi našimi tujimi partnerji, med katerimi velja na prvem mestu predstaviti naša dolgoletna sodelavca, firmi Elmior in Melka.

Melka

Podjetje Melka, za katero Labod dela srajce, ima sedež v Holandiji in je filiala švedskega podjetja Melka, to pa spada v švedski koncern Moelnlycke in ima skupno 16000 zaposlenih. V Holandiji je bila ustanovljena filiala za proizvodnjo moških srajc, ta pa se je že pred več kot desetimi leti povezala z Labodom za dodelavne posle. Poleg tržišča v skandinavskih deželah prodaja Melka svoje kvalitetne proizvode po vsej zahodni Evropi, rast prodaje pa je narekovala tudi iskanje novih kapacitet, ki jih je Melka poiskala tudi v Jugoslaviji.

V teleksu, kjer se je podjetje predstavilo, so predstavniki Melke med drugim zapisali tudi tole: „Naše poslovno sodelovanje z Labodom je bilo vedno uspešno in pristno, vedno smo imeli tudi vzorne medsebojne odnose. Želimo, da bi bilo medsebojno poslovno sodelovanje med Melko

in Labodom tudi v bodoče tako uspešno!”

Elmior

Firma Elmior iz Holandije je družinsko podjetje. Spada med vodilne proizvajalke moških srajc v Holandiji, v svojem programu pa ima tudi ženske bluze ter ženske obleke. Z Labodom uspešno sodeluje že več kot deset let. Skupno smo od leta 1969 izdelali za Elmiorja 5.780.460 srajc v vrednosti 9.158.974 dolarjev.

Za vzorno obojestransko večletno sodelovanje sta na pobudo Laboda obe firmi prejeli tudi priznanje Gospodarske zbornice Slovenije.

Jobis

Med dolgoletnimi Labodovimi sodelavci je tudi zahodnonemška firma Jobis. V tozdu Tip.top že od leta 1977 izdelujejo za to priznano firmo, ki sodi v sam vrh konfeksionarjev v ZRN, ženske obleke in plašče. Zahteven program narekuje visoko kvaliteto izdelave, ki je tudi porok za tako plodno in dolgoletno sodelovanje med Tip-topom in Jobisom. Firma Jobis je leta 1983 prejela priznanje Gospodarske zbornice Jugoslavije za uspešno poslovno sodelovanje z jugoslovanskimi partnerji.

V programu PŠ sodelujemo tudi z zahtevnim proizvajalcem srajc — firmama Hoffmann iz ZRN in Maschmeyer iz Holandije, naš dolgoletni partner pa je bila tudi priznana firma Lois. Bluze izdelujemo v Labodu tudi za firme Glaiser, Buengener in Erfo. Iz naših proizvodnih trakov prihajajo tudi bluze iz pletiv za pomembna evropska športna imena, kot sta Adiddas in Head, ki jih izdelujemo v sklopu firme Pfeiffle iz ZRN.

V programu vrhnjih oblačil pa je, poleg že omenjenih, prisotna tudi zahodnonemška firma Gollas, ki ima v svojem programu tudi moške suknjiče in jopiče iz zahtevne alcantare.

Labod je precejšnje količine izvažal tudi v Alžirijo, Češkoslovaško, Poljsko, Italijo...

V letošnjem jubilejnem letu Labod svoje izvozne kapacitete še širi. V teku so pogovori, ki nam odpirajo nova tržišča pa tudi dosedanji zunanji partnerji v nekaterih primerih širijo svoja naročila. Uspehe, ki jih dosega Labod v izvozu, kaže iskati samo v spoštovanju dogovorov in v visoki kvaliteti našega dela. Na tem so zgrajeni medsebojni odnosi z našimi tujimi partnerji, ki nam pomenijo tudi v širšem pomenu besede dragocene sodelavce.

RAZVOJ INFORMIRANJA —

ZRCALO NAŠE SAMOUPRAVNE ZRELOSTI

Odločitev leta 1971 je bila pravilna

Leta 1971 so se delavke Laboda samoupravno odločile za tribunske sobote. Iz potrebe po pravočasnem informiranju z živo, neposredno besedo so se odločile, da bodo tri sobote v letu delale zato, da bi ustvarile fond ur za sodelovanje na tribunah, zborih, sestankih.. V teh letih so tribune dobivale še nove in širše vsebine, saj v zadnjem času ustvarjen fond ur namenjamo tudi za kvalitetno in redno delo delegacij. Iz tega fonda ur črpajo delegati v sisih in tudi v širši družbenopolitični skupnosti.

Hkrati v tribunske ure sodi tudi izobraževanje s področij SLO, vars-

tva pri delu, zdravstva in podobno. Torej je bila odločitev za tribunske sobote (postopek je trajal od leta 1970) pravilna in daljnovidna. Vse izkušnje kažejo, da je živa beseda v kolektivu najdragocenejša oblika obveščanja in osveščanja.

Glasilo — trdna vez med Labodovimi tozdi

Glasilo se je že velikokrat potrdilo kot ena najmočnejših vezi med Labodovimi tozdi in Labodovimi delavci. Je bližnjica v našem povezovanju, je oblika informiranja in izobraževanja. Kako pomemben delež ima glasilo v naših medsebojnih odnosih, je Labod že zgodaj spoznal, saj je prva številka izšla že leta 1966.

Do leta 1973 je bilo glasilo ciklostirano, od tlej pa izhaja v tiskani obliki.

V obdobju desetih let, odkar je naše glasilo tiskano, je izšlo do konca lanskega leta skupno 120 števil. Med posameznim izidom glasila izhajajo informativni in poslovni bilteni, oglasne deske so vedno polne zanimivih informacij, začele pa so delovati tudi razglasne postaje.

Skratka, glasilo je ogledalo življenja in dela v naših okoljih, skrb za informiranje in za razvijanje vseh oblik tega pa ogledalo naše samoupravne zrelosti.

EX TEMPORE

Kultura človeka plemeniti in mu osmišlja življenje. Dragoceno je vsako prizadevanje v tej smeri, pa naj bo še tako majhno.

V naših okoljih so bile vedno prisotne težnje po vnašanju kulture,

za omogočanje posrednega uživanja in bogatenja ob njej ali za neposredno snovanje. Ob raznih priložnostih so naše delavke recitirale, zaplesala je folklorna skupina iz Delte, zapel je pevski zbor iz Libne, naše delavce smo srečevali na odrih, vzporedno s tem pa smo si vedno prizadevali v naše prostore in med naše ljudi tudi od zunaj prinesiti tehtnejša dela. Naša obeležja so često popestrili in oplemenitili razni kulturni delavci, srečevali smo se z razstavami, organiziranimi v sodelovanju s študijsko knjižnico ali drugimi institucijami.

Leta 1978 se je porodila ideja o organiziranju Labodovega extempora. Odslej vsako jesen delavci Laboda težko pričakujemo našo likovno prireditev. V petih letih je ta prireditev, ki teče v sodelovanju z likovno skupino Vladimir Lamut, zrastle v drugo največjo tovrstno likovno prireditev v Sloveniji. Čvrsto sodelovanje slikarjev z našo delovno organizacijo smo zgradili na vzajemnem odnosu: med naše delavke smo želeli prinesiti kulturno snovanje, vzporedno s tem pa tudi spodbujati in tudi sicer pomagati ustvarjalcem, da slikajo in svoja dela tudi predstavijo.

Prvo leto je sodelovalo 28 slikarjev, kaj kmalu pa se je številka močno žvečala, saj je bilo na zadnjem extemporu že 68 posameznikov in 38 likovnih skupin. Sodelovali so tudi naši zamejci in akademski slikarji. Labodov extempore je v teh letih dal precej del, ki pomenijo dosežke tudi v širokem slovenskem likovnem delovanju.

V Labodu je prireditev vedno težko pričakovana. Naučili smo se gledati slike in si s tem tudi privzgojili željo po pogostejšem srečevanju z likovnimi stvaritvami in kulturnim delom nasploh.

Kaj pa o prireditvi menijo naši gostje, slikarji? Za mnenje smo zaprosili prvega nagrajenca na našem prve extemporu, MIRANA HOČEVARJA, ki je sodeloval na vseh naših petih extemporeh. Srečanje z njim je bilo prijetno in zanimivo. Pisan življenjepis, ki zajema sodelovanje v NOB, kasnejši študij in večletno življenje na Češkem, vrnitev domov, prijateljsko navezanost na

Vladimirja Lamuta in večno željo po slikanju.

„Oblika povezovanja slikarjev in delovnih kolektivov je vedno hvaležna za obe strani. Labodov extempore je za pozdraviti, saj ste se skupaj z našo skupino vedno prizadevali storiti še kaj več. S podaljšanimi roki oddaje platen ste omogočili tudi sodelovanje tistim, ki dlje ustvarjajo.

Kar pa se tiče prve nagrade na prvem Labodovem extemporu, moram reči, da sem bil zelo presenečen. Nisem je pričakoval in zato je bilo presenečenje še veliko večje. Dobil sem jo za delo Trška gora, strokovna širija pa je ob njej poudarila barvno usklajenost. Naj še dodam, da sem Trško goro naslikal zelo hitro. Ob takem delu pa sta potrebni kar največja zbranost in intenzivnost. Žal mi je, da takrat Labod še ni izročal spominskega darila — laboda — in tako sem prejel le diplomu.“

PRIZNANJE NAJBOLJŠIM SAMOUPRAVLJALCEM

Dan samoupravljalcev v naših okoljih praznujemo vedno slovesno. 27. junija podeljujejo vsi Labodovi tozdi priznanja najboljšim delavcem samoupravljalcem. S to obliko priznanj za kvalitetno delo in aktivno vključevanje v vse tokove samoupravnega življenja je Labod začel leta 1979.

KOLONIJA NAŠIH OTROK

Leta 1978 je vzklila tudi ideja o organizaciji kolonije za otroke naših delavk. Po kriterijih izberejo vsako leto v vseh naših okoljih otroke, ki so potrebni letovanja, število pa je seveda vezano na število zaposlenih v posameznem tozdu.

Oblika letovanja naših otrok je bila toplo sprejeta. V času desetdnevnega letovanja imajo s skupino stike tudi odgovorni delavci Laboda, saj so obiski redni, otroci pa ob vsakem srečanju pripravijo tudi prijeten nastop.

Kolonija je vodena strokovno. Prve tri so bile organizirane na Sromljah, leta 1982 so otroci letovali v dolini Trente, lani pa je bila prvič organizirana kolonija ob morju — na Debelem rtiču.

ODDIH — ODDIH

O nujnosti oddiha ni več dvoma. Te nujnosti pa smo se v Labodu zavedli že zgodaj. Šivilje, ki osem ur dnevno presede za šivalnim strojem, pod psihično napetostjo, kaj kmalu začutijo posledice. Med preventivnimi ukrepi je tudi oddih. Prve prostore za letovanje smo kupili leta 1974, in sicer v Savudriji, isto leto tudi na Sromljah.

Sromlje so ponujale svež zrak, prijetno okolico, poskrbeli smo za dobro domačo hrano, in tako je ta objekt dobil vlogo rekreacijskega centra. Vinograd in sadovnjak sta ponujala posebna dela, organizacija rekreacije pa naj bi šla tudi v druge smeri.

Dom, ki smo ga kupili v Savudriji, je imel takrat 18 postelj, danes pa je prenovljen v tri apartmaje.

Že 1975 leta so stekle priprave za nakup novih počitniških prostorov, tokrat na Lošinju v okviru Počitniške skupnosti Krško. Že naslednje leto smo dobili prvih sedem hišic, danes pa imamo 19 apartmajev s štirimi posteljami in šest garsonjer.

Prvo počitniško prikolico smo kupili leta 1977, dve leti za tem pa še dve prikolici, ki služita svojemu namenu med poletnimi počitnicami in pozimi.

Na Ljubelju smo skupaj s Počitniško skupnostjo Krško, katere član smo že od leta 1975, kupili v domu Panorama dva apartmaja. Sprenovitvijo Panorame smo pridobili svoje kapacitete v gorskem svetu, hkrati pa pomagali rešiti spominski objekt na Ljubelju. Naši prostori na Zelenici so izkoriščeni pretežno v zimskih mesecih, saj so ugodni pogoji za smuko prav do pozne pomladi, prostori pa tudi v poletnih mesecih ne samujejo.

Zanimanja za letovanje je iz leta v leto več, zato odbor za počitniško dejavnost razmišlja o novih nakupih.

KVIZ ZNANJA

Ker smo Labodovi delavci razstreseni po celi Sloveniji, se težko srečujemo. Vendar je le vpeljana osrednja akcija, na kateri sodelujejo vsi tozdi Laboda. Kviz znanja, na-

mrež. Prvi je bil organiziran v Ptuj leta 1976. Uspela prireditve, ki je bila sprva zamišljena kot enkratna akcija, je čez dve leti prerastla v redno obliko srečanja vseh ekip Laboda.

Tako štejemo leto 1978 za začetek vsakoletne prireditve, ki teče pod naslovom Kviz znanja. Najprej je bila organizirana na Sromljah, v našem rekreacijskem centru, kasneje pa se je začela seliti po naših tozdih.

8. marec — praznik Laboda

8. marec je praznik delovne organizacije Labod. Za ta datum so se delavke odločile zato, ker gre za povsem ženski kolektiv. Na 8. marec so po tozdih manjše slovesnosti, za katere v pretežni meri pripravijo kulturne programe zaposleni, na ta dan praznujejo naši jubilarji, hkrati pa se posamezna okolja na teh slovesnostih poslova od svojih sodelavcev, ki so se preteklo leto upokojili.

KAJ ČUTIM OB 60 LETNICI LABODA?

Zdravko Petan

„Dve leti sem že v pokoju in ves ta čas seveda stalno in z velikim veseljem spremljal rezultate Laboda. Z velikim veseljem zato, ker so ti zares lepi in ker hkrati lahko skupno ugotovljamo, da je bila začrtana pot prava, da se nismo zmotili. Pri sprejemanju odločitev smo šli vedno v širino, do slehernega delavca, in tako homogeni smo dosegali uspehe, ki jih danes vi še množite. In to, kar danes imamo, bo jutri osnova za dosego še večjega, v to moramo verjeti in zato moramo nadvse ceniti vsak dosežek.

Vendar pa 60 let Laboda ni le mejnik te delovne organizacije, ampak je mejnik tudi v razvoju Dolenjske in celo v slovenskem merilu. Da je tako, gre zahvala predvsem številnim delavkam, ki so svoja leta puščale za šivalnimi stroji, ki so se znale odrekati marsičemu in z izredno pripadnostjo podjetju graditi osnove za današnji Labod. Tega nismo nikoli pozabili, Labod to zna ceniti. In te žene so hkrati vgajale otroke in dose-gale delovne in samoupravne rezul-

tate. Pripadnost in izredna delavnost je bila porok za obstanek in razvoj Laboda in na teh osnovah zavzeto gradite naprej. Tako je vsak Labodovec — aktiven ali upokojen — lahko zares ponosen na teh naših 60 let!”

Ponosna sem na naših 60 let

Ena tistih delavk, ki so začele v Labodovem obratu v Kostanjevici, je tudi Remica Blažekovič.

„Leta 1958 sem se zaposlila v Kostanjevici. Bila sem kvalificirana šivilja in tako mi izdelovanje srajc ni povzročalo težav. Novinke pa smo vse — brez izjeme — šle skozi priučevanje. Norma je bila takrat dokaj visoka — sedem srajc je morala izdelati šivilja na dan. Ubadali smo se z različnimi težavami. V gradu je bilo sicer nekoliko lažje delati, vendar tudi tam razmere niso bile najboljše. V najtežjih časih smo delali ponoči in podnevi, pa ne le šivilje. Želeli smo se „izvleči“ in trdno smo verjeli, da bomo uspeli. O čem drugem niti sanjati nismo upali. Zato je današnjih 60 let s takimi uspehi, kot jih Labod dosega že vrsto let, zares uspeh nad pričakovanji. Nikoli mi ni bilo težko povedati, da delam v Labodu, danes pa sem na to še posebno ponosna.”

Olga Glavan — 30 let v Ločni

Polovico Labodove dobe je v tem kolektivu Olga Glavan. Sedaj opravlja dela in naloge brigadirke, dolga leta pa je šivala. Začela je v stari tovarni.

„S krpami smo mašile okna, da je manj pihalo. Malico smo prinašale same in v edini peči, ki je bolj slabo grela, pogrevale hrano. Prvi dan, ko sem prišla na delo, sem imela vsega skupaj le dve uri priučevanja. Seznanila sem se s strojem, takoj zatem pa sem se morala lotiti celega izdelka — spodnjih hlač. Takrat še nisem bila na normi, zaslužila pa sem 5000 din. Precej sem bila bolna, kar niti ni čudno. Prepričan je bil na vsakem koraku, zeblo nas je. Po bolezni pa sem se morala sporpjeti tudi z normo in na začetku sem zaslužila 4800 dinarjev. Nikoli si nisem mislila, da bom ,za vedno ostala tu, toda danes mi ni žal. Ogromen napredek smo dosegli.

Vesela pa sem, da pri tem delavka ni pozabljena. Ob naši 50-letnici sem dobila tudi priznanje maršala Jugoslavije, na kar sem zelo ponosna.”

Gabrijel Razgoršek: „Vedno bom ostal labodovec”

Ko smo bili pred leti še majhna in manj znana delovna organizacija, je bilo treba vlagati največje napore za osvojitve tržišča. Med tistimi, ki so na tem področju največ naredili, je gotovo tudi Gabrijel Razgoršek, naš dolgoletni trgovski zastopnik:

„Delo na terenu je bilo nekoč precej drugačno, kot je danes. Še vedno je sicer treba veliko delati s kupci, toda možnosti in pogoji za delo niso več primerljivi. Ob mojem začetku v Labodu smo imeli v kolekciji 4 srajce. Da bi bila kolekcija videti bogatejša, smo predstavili kar po več srajc iz istega artikla. Tudi skupnega zaključevanja ni bilo in tako sem se s tremi kovčki odpravil po slabih cestah na dolgo pot, ki je včasih trajala tudi po tri tedne. Sprva sem pokrival področje Slovenije in Istre ter Dalmacije, kasneje je slednji dve prevzel Boris Fučak, ki je po trdem in intenzivnem nekajletnem delu, žal, naglo preminil.

Prepričati kupce, da so posegli po naših izdelkih, je bilo ob manj znanem imenu težko. Toda vsi skupaj smo gradili to ime in zaupanje kupcev. Ko sem zadnja leta, pa tudi sedaj, čeprav sem že v pokoju, prihajal do kupcev, sem bil vedno znova lahko ponosen na Labodov znak. Da smo to dosegli, gre velika zahvala Z. Petanu, srečnemu izboru kadrov ter uglašenosti tima. Veste, takratna komerciala je bila ena sama miza, okoli katere se je vse vrtelo, pa še uspešno, lahko rečemo.”

Tako pripoveduje G. Razgoršek in prinaša na mizo dokumentacijo za vsa leta dela na terenu. Skrbno je shranjena. Med številkami vidim tudi plan za avgust 1966, ki je znašal 5830, realiziran pa je bil kar s 1.5253 din... Toda, kot rečeno, prizadevanja so bogato obrodila. Danes nas tržišče dobro pozna in ceni. To pa lahko trdimo tudi za G. Razgorška...

Смодельована на основу
својих прелиминарних
истраживања, која су
извршена у складу са
методом, који је описан
у наставку, у одељку
одељка "Материјали".

TO
-4
...
...
...

NEVI

DELTA

...
...
...
...
...

...
...

...
...

LABOD

*glasilo delovne organizacije labod
tovarne oblačil novo mesto*

*zbrala in uredila lidija jež
oblikovanje in fotografija bojan radovič
fotoliti phatal ilirska bistrica
fotostavek in montaža diti tozd grafika
tisk diti tozd tiskarna novo mesto*

